

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De eruditione christifidelium

Herolt, Johannes

Colonie, 27. X. 1496

Expositio super symbolis apostolorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30784

De simbolo

est. **C**ūq; diu lacuisset mortu⁹ reuixit. et mulieri affidēti sibi dixit. **C**ito voca sacerdotē. **S**acerdos adest z corā oib; cōfitef dices. **E**go fui raptus ad tribunal xp̄i. z cū in trib; maxime accusarer a de/monib;. z feri deberet sn̄a z me: p̄ss/ma mī rogauit filiū suū vt ad corpus redirez locum penitētie suscepturus qd̄ et factum est. **A**nū de peccatis erat q; de/ cimas ex agris meis z bonis nō cōplete dedi. **S**ecū dū q; pisces cuz socijs meis de religiosoz piscina cepit comedi Ter/ cium qd̄ segetes pauperū cū canib; ve/ natic; z culcaui. **A**d hoc rusticū ab eo dā num passi dixerūt. **C**ur debuist; dñe p his dānari: cū vobis hoc puro corde dimiserimus. **A**t illa vestra remissio n̄ sufficit mihi ad salutē. qz dñs: eras ad soluendū q; vos ad relaxandū. hec dices: iussit damna restitui. z sic decessit. **E**xemplū aliud de beata virgine **F**uit quidā vir nobilis: h̄ tyrannus totus erga suos z alienos vt oēs vindictaz peterēt a deo de eo. z h̄nc prigit infirmari ad mortē. **Q**ui aduocans ep̄m locū illi us pure cōfessus est. a quo petiuit: vt sibi sanitarē apud deum impetraret. **Q**ui ep̄s (qz bonus erat) obtinuit sibi sanitatem: p̄stita tamē prius fide: q; d̄ cetero neminē lederet. **Q**uo z ualescēte amplius indifferenter oēs lesit. ita vt nō soluz ei: h̄ etiā ep̄o oēs maledicerēt. **P**ost hoc iterū infirmatus est z oppressus igne sa/ cro sicut prius adeo vt oia ei; membra arderēt. z de vita desperaret. **V**ocauit igitur ep̄m. p̄mittens satisfactionē de se/ de nō seruata: vt itez sanus fieret. q; renuuit recedens cū indignatiōe. **A**ppropi/ quante autem morte clamauit: z beatā virgīnem inuocauit. **E**t respiciēs in celū vidit in aere pendentem filiūz dei oīpo/ tentis in cruce. z matrem suam sibi astā tem z orantem p se. **A**t iesus ait. **D**at non possum facere. **E**cce em̄ rursuz crucifixus me. z ostendit ei cicatrices sangui/ neas. **Q**uo dyidēs peccatoz i gemuit ex

clamās voce magna. **O** bone iesu si re/ crucifixi peccatis meis: matrē tamen tu/ am semp honorauit. ieiunauerat em̄ om/ ni sabbato ad honorē beate virgīs. **C**ū q; sic clamaret audiuit vocē iesu dicētis mī oranti. **E**cce mater dedi eū tibi. z sa/ nar⁹ est. **Q**ui postmodū ablata restituit z vitā emēdauit z laudabili fine q̄uit

Incipit expositio

super symbolum apostolorum.

Omnis qui uiuit z credit in me nō morietur in eternū. **J**oh. xi. **S**ciendū q; fides frequenter est p̄dicanda fide lib;. z ab eis diligēter custo/ dienda. qz est fundamentū oīs boni. **A**n ap̄ls. **F**undamentū aliud nemo p̄t po/ nere p̄ter illud qd̄ positū est. qd̄ est iesus xps. i. fides xp̄i. **A**ug⁹. **F**ides est bono/ rii fundamentū. fides est humane salu/ tis inicitū. sine hac nemo ad filioz dei numerū potest puenire. **H**ebreoꝝ. xi. **I**mpossibile est sine fide deo placē. **E**t go vt deo placere possimus debem⁹ ha/ bere fidem rectam. integrā. z firmāz. qz p̄m ap̄lm ad **H**ebreoꝝ. x. **I**ustus ex fu/ de uiuit. **A**n etiā **C**hrisost. in tractatu de simbolo. **F**ides religionis catholice lumē est anime. ostium vite. fundamen/ tum salutis eterne. **N**os igitur de fide ec/ clesie sumus locuturi. **T**unc sciendum q; in simbolo apostolorū duodecim s̄t articuli p̄m numerū ap̄loꝝ a quibus cō/ positum est. **N**am duodecim ap̄li z gre/ gati descripserūt duodecim articulos fi/ dei in p̄mo cōsilio. de quo habet actuz xv. **C**uius p̄ma diffinitio fuit data per beatum **P**etrū. sed beatus paulus non habetur ibi qui tūc adhuc nō fuit elect⁹ in apostolū. **E**t p̄mus articulus p̄inet ad patrem. z alij sex ad filiū. z quin; vl/ timi ad sp̄ritū sanctū. **P**ro quo notādū q; nullus hominum dubitare debet. h̄ quilibet christianus tenetur credere tri/

nitatem personarum. et unitatem eentie diuine. Nec tamen curiose perscrutanda est beata trinitas. sed simpliciter credenda Bernardus. Scrutari hanc temeritas est. credere pietas. nosse vita eterna. **H**ec autem beata trinitas multipliciter probatur. Primo per sacram scripturam. **U**n de Gen. i. Faciamus hominem ad huiusmodi imaginem et similitudinem nostram. hoc est verbum patris ad filium et spiritum sanctum. Faciamus enim signat pluralitatem personarum. huiusmodi in singulari signat unitatem eentie. Item probatur per auctoritatem angelicam. **U**nde **Isaie** vi. dr. Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. id est deus exercituum. plena est omnis terra gloria eius. Sic enim canit angeli in celo. dicunt enim ter sanctus sanctus sanctus: ad designandum trinitatem personarum. postmodum dominus deus. ad designandum unitatem eentie. Item probatur per apostolum. **I**oh. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo. pater. verbum. et spiritus sanctus. et hi tres unum sunt. **A**postolus in euangelio dicit. ut habet **Matth.** vltio. **B**aptisantes vos in nomine patris et filii. et spiritus sancti. Item cognoscitur in creaturis: non tamen plene cognosci potest in aliqua creatura. Primo cognoscitur in sole. **U**n **Aug.** dicit. **T**ria sunt in sole. scilicet quod est. id est substantia. quod lucet. id est splendor. quod caler. id est calor. **E**t calor procedit a sole et a splendore. sic est de trinitate. quia spiritus sanctus procedit a patre et filio. **I**tem in aqua. verbi gratia. **F**ons est per se. rivulus fluit a fonte. stagnum generatur ab utroque. Item si speculum ponitur in aqua clara contra solem: tunc tres soles apparent. unus in celo. et duo in radio. **S**ic inspicendo sacram scripturam invenimus trinitatem personarum. et unitatem eentie. Item magnitudo creaturarum et pulchritudo et utilitas creaturarum ad trinitatem pertinet: in magnitudine denotatur dei patris potentia. in pulchritudine dei filii sapientia. in utilitate

spiritus sancti bonitas. **Q**ueritur circa predicta. quare omnipotentia plus appropriatur patri quam filio vel spiritus sancto. cum tamen sit unus omnipotens. **U**nde **Anastasius.** **O**mnipotens pater. omnipotens filius. omnipotens spiritus sanctus. et tamen non tres omnipotentes. sed unus omnipotens. **R**espondeo secundum **Aug.** de tri. **U**n in creaturis solet notari defectus potentie. in patre propter antiquitatem. In filio solet notari ignorantia propter iuventutem et in experientiam. **E**t nomen spiritus sancti sonare solet vehementiam. **U**n **Isa.** ij. **Q**uiescite ab homine cuius spiritus in naribus eius. **E**t ne putet similiter esse in divinis sicut in creaturis. **P**atri non solum attribuitur potentia sed omnipotentia. ne videatur senior. **E**t ob hoc dicitur in symbolo. credo in deum patrem omnipotentem. **E**t filio attribuitur non solum sapientia. sed etiam omnis sapientia et scientia. ne videatur minor et minus sciens aut minus expressus. **S**piritus sancto attribuitur bonitas: ne putet crudelis aut vehemens. **U**n **ps.** **S**piritus tuus bonus deducet me in terram rectam. **Ecc.** xxiii. **S**piritus meus super mel dulcis

De primo articulo fidei **C**
Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre. **I**tem primum articulum ponit beatus Petrus apostolus. in quo continentur distincte tres credite veritates. **Q**uarum prima est de divina unitate cum dicitur **C**redo in deum in singulari et non in plurali. **S**ecunda de divina omnipotentia cum dicitur **p**atrem omnipotentem. **T**ertia de mundi creatore cum dicitur **c**reatorem celi et terre. **C**redo in deum. **C**irca quod notandum quod est differentia inter credere in deo. et credere deum. et credere in deum. **S**ecundum magistrum sententiarum li. iij. dist. xxiiij. qui dicit. **C**redere deo est credere vera esse que loquitur deus. quod etiam mali faciunt. et nos credimus homini. sed non in homine. **C**redere deum est credere quod ipse sit deus. quod etiam multi faciunt. quia sunt

De symbolo

Jacobū. Demones credūt extremīscūt
Credere in deū est credēdo deum ama/
re p affectum. z credēdo in eum ire. scz p
bonum opus. z credēdo ei adherē quā
tum ad tolerantīā mali. z credendo xpī
mēbris incorpari quantū ad dilectōem
pximi. **Paterz** omnipotentē: hoc est val
de dulce verbū homini fideli. **Dagna**
em spes datur homini in xpo illo. **Pa**
tri em nunq̄ potest deesse bona volun/
tas ad filios: preapue cum ipse in apo
stolū est pater misericordiarū. **Et** fm di
ctū **Esaiē. xlix.** **S**inus obliuiscit filio/
rum suoz q̄ mater carnalis **S**ic em ait
Nūquid potest mater obliuiscit infantē
suum vt nō misereatur filio vteri sui **Et**
si ipa oblita fuerit ego tamen nō obliuiscar
tui: in manibz meis descripsi te. **Cū**
aut oipotēs sit nō pōt ei deesse potestas
nō implendo bonam volūtatē quam
habet ad filios. **Cōtra** hoc verbū vidē
tur peccare qui derelinquūt deum p in/
iustiarum rerum acq̄sitiōem. z adherent
diabolo nō restituendo res iniustas: cre
dentes se fame mori si deo pfidenter ser
uirent. **Vident** em credere q̄ diabolus
melioris volūtatē vel potestatis sit ad
puidendū eis qui sibi seruiūt q̄ deus.
Quomodo ergo et cū quali fiducia di
cūt tales in symbolo. **Credo** in deū pa
trem omnipotentem creatorē celi z terre.
id est fm **Aug.** creatorē omnī rerum
visibilīū z invisibilīū. **D** **C** **S** **c** **i** **e**
dum circa hoc. q̄ deus creauit triplices
naturam. s. pure spūalem vt āgelos. pu
re corporalē vt elemēta. celū. terram. la
pides. ligna. z sic de alijs. **Et** creaturā
ptim spūalem z partim corporalem. vt
hoīem: cuius aīa est creatura spūalis.
corpus vero est creatura corporalis. **No**
ta dīntiam inter creare z facere. **Creare**
est ex nihilo aliquid facere. z hoc est im
possibile fm **Aresto.** qui dicit pmo d̄ ge
neratōe z corruptōe. **Ex** nihilo nihil fit
Et p̄terea **Aresto. viij.** phisicorum di
cit mundum ab eterno fuisse. sed a deo

creatum. **Uñ** **Gen. i.** **I**n principio crea
uit deus celum z terram. **Sz** facere est
ex aliquo aliquid facere. **Et** creare soluz
pertinet ad deum. **Contra** hunc articu
lū sunt manichei. qui dicunt visibilia eē
creata a pncipe tenebray. invisibilia ve
ro a deo. **Que** heresis ē odilis deo z ho
minibz: **Deo.** quia talis heresis deo su
um dominū diminuit: dū visibilia eius
dominio subtrahit. **Ho**ibz. qz conti
mētā eis facit dum eos ex parte ex qua
visibiles sunt diabolo attribuit. immo
talis heresis debonestat omēs visibiles
creaturas dum eas dicit a diabolo esse
creatas. **E** **C** **E** **x** **c** **o** **n** **s** **i** **d** **e** **r** **a** **t** **o** **e** **i** **l** **l** **i**
us articuli homo dirigitur ad tria. **P**ri
mo ad gratiarū actōes. quia ex quo de
est creator omnium creaturarum: certū
est quicqd sumus vel habem⁹ a deo ha
bemus. i. **C** **h** **o** **r** **i** **n** **t** **h.** **iiij.** **Q**uid habes
quod nō accepisti. **p̄s.** **D**ominū est terra
et plenitudo eius. **S**ed ex quo omīa a
deo habem⁹: tū c merito tenemur ei gra
tiarū actōes reddere referre. **p̄s.** **Q**uid
retribuam domino p omnibus que re
tribuit mihi. **C** **h** **o** **s** **o** **s** **t.** in sermone quo
dam. **L**iberalissimus est deus. **Q**uan
ta tibi largitus est ad sustentatōez: quā
ta ad eruditōem. quanta ad correctōez.
quanta etiam ad delectatōem. **Et** hec
omīa gratis dedit. **S**ecundo induci
mur ad bene vtendū rebus creatis **Nā**
creaturis debem⁹ vt ad hoc ad qd cre
ate sunt. **S**unt autem create ad duo.
Primo ad gloriā dei. **P**rouerbioz. **xij.**
Unīuersa ppter seipsum. i. ad gloriā su
am operatus est deus. **S**ecundo crea
te sunt ad vtilitatem hominis. **D**ebe
mus ergo vtī creaturis ad honorē dei z
vtilitatem ppriā. **S**ed heu plures sunt
q̄ nō regratiant deo de creaturis suis. i
mo sepius abutuntur donis dei. **U**nō
Aug. de ciuitate dei. **Q**uisq̄s bñficiā
dei non videt cecus est. nec laudat īgra
tus est. quisq̄s in laudando reluctatur
insanus est. **S**cienduz etiam q̄ illi mult

tum se timere dñi q̄ malevunt creatur̄
z donis dei. qz de his districtā redditu/
ri sūt rōem. **Uñ Chuso. sup Dat. In**
die illo nihil ē. qd̄ rñdeam? vbi celū et
t̄ra z aq̄ sol et luna dies z noctes z mñ/
dus cor? stabit aduersus nos in testimo
niū peccator̄ nostroz. **Et si omnia tace**
rent: tamē ip̄e cogitationes nostrez ipsa
opa specialit̄ stabūt añ oculos n̄ros ac
cusantes nos añ deū. **Dicere ap̄lo. Co**
gitationibz inuicē accusantium. Tertio
inducimur ex isto articulo ad cognitōez
humane dignitatis: qz deus oēs creatu
ras creauit p̄t̄ hoīez z subiecit eas ho/
mini. **Gen. i. Dominamini piscibz mar̄**
p̄s. Dia subiecasti sub pedibz ei? **Est**
ḡ hō tāte dignitatis q̄ debet p̄esse om
nibz creaturis z subesse deo.

De sc̄do articulo.
Et in iesum ch̄m filium ei? vñ
cum dñm n̄rm. **Istum secundū**
articulū descripsit Iohes ap̄ls
etiā euāgelista. Qui post dictū b̄ri Pe
tri ap̄li adiungit. z in ihm xpm. zc̄. Et
quidē cōuenienter illi? articulo descripto
fuit sibi data: cui maiestas verbi in cena
fuit reuelata. vt p̄sonam filij explicat̄ in
secūdo articulo fidei xp̄iane. Qui postea
dixit in euā. qd̄ scripsit In principio ēat
verbū. z verbū zc̄. Et notandū q̄ b̄tus
Ioannes in illo articulo primo dicit ie
sum qui interpretat̄ saluator. p̄ h̄ designa
tur q̄ ip̄e est q̄ vult oēs homies saluari.
Sc̄do dicit xpm. per hoc designat̄ q̄ n̄
solū est saluator. s̄ etiam magister. quia
ch̄s interpretat̄ vinctus. z vinctio docet d̄
omnibz. F̄ Pro quo sciēdū q̄ ma
gister noster christus docz nos p̄mo hu
militeratem contra superbiā dicēs Dat
xi. Discite a me: qz mitis sum z humilis
corde Aug? de verbis dñi. sermone. xi.
Discite a me inquit dñs nō mūdū crea
re: nō visibilia z inuisibilia cūcta creare:
nō in isto mūdo mirabilia facere v̄l moz
tuos suscitare. sed qz mitis suz z hūilis
corde. Secūdo docet nos dilectionem

inimicorum contra inuidiam. **Dat̄b:**
1. Diligite inimicos vestros: benefacite
his qui vos oderunt z orate p̄d̄ p̄sequē
tibus z calumniātibz vos: vt sitis fi
lij patris vestri qui in celis est. Tertio
docet nos orare z intenta oratione orare
z hoc est contra somnolentiā. Dat̄b.
xxvi. Vigilate z orate. ne intretis i tem
prarōez. Aug? Oratio tua locutio est
ad deum. Quādo legis: deus tibi loq̄
tur. quādo oras cum deo loqueris Au
g? in s̄mone. Oratio orāns est subsidi
um: deo sacrificium. demonibus autez
flagellum. Quarto docet temporalia
relinquere contra auariciā. Luce. i. 4.
Nisi quis renunciauerit omnibus que
possidet: non potest meus esse discipul?
Beda sup verba predicta. Discat iquā
renunciare omnibz z relinquere omnia
quia renunciare conuenit omnibz q̄ ita
licitevunt mundanis que possident. et
cum mente tendunt ad et̄na. Relique
re est tātūmodo p̄fectorum qui z omnia
tp̄alia postponunt. z solis et̄nis inhiāt.
Quinto docet operari opa bona z me
ritoria contra accidiā. Iohis. x. Op̄a
mini dum dies est. quia venit nox q̄ndo
nemo operari potest. Bern. de conside
ratione Si labor te terret merces iuicet
Unusquisqz eū s̄m suum p̄rium labo
rem mercedem accipiet. Leo papa in q̄
dā s̄mone. Non dormiētibus regnum
celorum puenit: nec ocio nec desidia toz
pentibus beatitudo et̄nitatis repromit
tif. Sexto docet tribulatōez z aduersi
litates patienter sufferre. Dat̄b. 1. Si
quis te percussit in ynā zc̄. Item Luc
xxi. In paciētia vestra possidebitis ani
mas vestras. Greg? super euan. Cū au
dieritis prelia. Patientia est aliena ma
la equanimit̄ perpeti. contra eū quoqz
qui mala irrogat nullo dolore moueri.
Septimo docet omnes peccatores pe
nitentiā agere. Dicit Dat̄. Nisi peni
tentiā egeritis. Augustin? de verbis
domini sermone. 4i. Tempus quo nō

penitemus vertitur nobis in iudicium
tota enim vita est tempus penitendi. **S**e
quitur filius eius unicus. **U**bi debemus cre
dere quod christus est unigenitus et verus fi
lius dei. et quod fuit cum patre eternaliter. et
quod est alia persona a patre. et quod est unus na
ture et substantie cum patre. **S**equitur
dominus nostrum. **U**bi sciendum quod libent de
bemus eum habere pro domino. **P**rimo: quia est no
bilis. **L**u. i. Altissimi filii per spiritum. **M**agnus
dominus et laudabilis nimis. et magnitu
dinis eius non est finis. **S**ecundo. quia
mansuetus: ergo agnus nominatur. **J**ohannis
propheta ubi dicit. **J**oannes baptista **E**cce ag
nus dei. **E**saie. 53. **T**anquam ovium coram
tondente se obmutescit. **T**ertio quia fortis
ad prelegendum et liberandum nos a malo per
spiritum. **Q**uarto: quia nos creavit. per spiritum.
Ipe fecit nos: et non ipsi nos. **I**nsuper nos redemit
proprio sanguine suo. **A**postolus. **E**mpertio est pro
cio magno. **Q**uinto. quia largus est ad remu
nerandum servos suos. **A**ugustinus. libro. 22
de civitate dei. **I**pe deus erit finis desi
deriorum nostrorum quod sine fine videbit sine
fastidio amabitur. sine fatigatioe lauda
bitur. **I**tem **A**ugustinus. in eodem libro. **Q**uod deus
preparavit diligentibus se: fide non capit. spe
non attingit. charitate non comprehendit
desideria et vota transgreditur. acquiri potest
mari non potest.

Quod deus articulo.
Ubi preceptum est de spiritu sancto natus
ex maria virgine. **H**unc articulum
ponit **J**acobus maior frater **J**o
annis qui fuerunt filii zebedei. **I**n quo ar
ticulo ponit duas distinctas veritates:
Primam de christi precepto: cum dicit. qui
conceptus est de spiritu sancto. **S**ecundam de
eius benedicta natiuitate: cum subdit. natus
ex **M**aria virgine. **U**bi sciendum est quod non so
lum necessarium est christiano credere fili
um dei: sed etiam necessarium est credere
eius incarnationem per quam nobis visibi
lis apparuit. **B**aruch. iij. **P**ost hec in
terris visus est: et cum hominibus conversatus est.

Quod deus quomodo incarnatio christi facta
sit. **R**espondet quod postquam angelus **S**abru
el fuit missus ad virginem maria. ut ha
beret **L**u. i. **E**t maria credidit et consen
sit: tunc spiritus sanctus superuenit in eam. et eam
sanctificavit et fecundavit et formavit in in
stanti de purissimo sanguine virginis ma
rie. **C**eterum alij dicunt de purissimis humo
ribus eius corpus christi. et in eodem instans
ti in quo formatum est corpus creata est et ani
ma ex nihilo. et in eodem instanti coniu
cta est corpori organizato. **E**t illa duo cor
pus et anima simul mox fuerunt deitativum
ta in dei filij persona. **I**tem sciendum est in **H**er
nani de firmaria quod tota trinitas illam in
carnationem operata est. quia opera trinitatis
ad extra sunt indivisa. **N**am ibi fuit po
tertia patris: quod statim corpus formavit
et animam creavit. et illa duo divinitati uni
uit in illo momento cum dixit. **E**cce an
gilla domini. hoc non potuit facere potentia
alicuius creature. quia omnis creatura in sua
operatione requirit tempus sicut firma
mentum requirit diem ut moueatur ab or
iente in occidentem: luna ad complemen
tum sui cursus requirit mensem. sol inte
grum annum. homo in determinato tem
pore formatur in utero matris. **I**n con
ceptione autem christi operata est potentia pa
tris. quia in instanti conceptio completa fu
it. **I**tem operata est ibi sapientia filij. quia
ibi corpus suum optime disposuit et omnia
membra decenter ornavit. per spiritum. **S**pecio
sus forma per filij hominum. **I**tem operata est
gratia spiritus sancti qui conceptionem illam
mundam ab omni peccato reddidit. **Q**uod
non est factus in aliquo puro homine. **L**icet
enim aliqui nati sunt sine peccato et sanctifi
cati in utero matris. **S**icut beata virgo
maria **J**oannes baptista. hieremias. tamen
in peccato originali sunt concepti. et per modum
nem seminalē descenderunt ab **A**dam.
Christus autem non solum natus sed etiam
conceptus fuit sine peccato. **A**ugustinus. **S**olus
redemptoris est esse sine peccato **H**ec
Her. dicitur. super symbolum **I**tem **Q**uod deus

Tresceptio xpi potius attribuit spū sancto:
Respondeo fm **H**enri. d. firma. q. intē
 tio denoiat opationem: **C**hristus autē
 hac intentione carnē assumpsit vt misē
 ris z afflictis subueneret. **E**t qz bonitas
 z misēdia attribuitur spū sancto: ideo d
 spū sancto conceptus est. hec ille **I**te di
 citur de spū sancto cōceptus. vt p hoc ex
 cludant corpales admixtiones. **U**n cani
 tur. **N**on ex virili semine. sed mystico
 spiramine: **I**te sciendum qz q̄uis tota tri
 nitas operata sit incarnationem: solus
 tamē filius est incarnatus. vt dicit **bea**
Aug: illi. d. fide ad petr. **E**t **br̄s aug**
 ponit tale exēplū **S**i tres puellē teneret
 vnā tunicam: z illam vna ex illis induer
 retur: tūc illa indutio fieret a tribz puel
 lis. z vna illarū eaz sola indueretur. z ali
 us doctor ponit tale exemplū. **S**i tres
 scz petr. iohannes. andreas simul agēt
 rubricā do andrea: rubricatio andree fie
 ret ab his tribz simul: attamen solus an
 dreas rubricaretur. **I**te **C**sequit.
Par ex **M**aria p̄gie. **V**irgo maria p̄
 goz cepit. virgo pepit. z post ptuz virgo
 pmanlit. **Q**uerit quare xps nar⁹ sit de
 virgine. **R**espondeo fm **H**en. d. firma
 ria. **T**riplex est status humane nature
 scz p̄ugal. vidualis. virginalis. prim⁹
 bonus. secundus melior. terca⁹ optimus.
Quia qd autē cōptimū deo attribuitur.
 ideo cōueniens fuit vt de virgine nasce
 retur. **E**t in hoc etiam ostendit **C**hristus
 excellentiam status virginittatis. **A**ug⁹
Unus sancte virginitis partus omnū
 sanctarum virginū est decus. **S**ecūdo
 fm alium doctozē. **S**icut p̄ euam virgi
 nem facta est perditio: sic eōuerso p̄ ma
 riam virginem debuit fieri reparatio.
Un canitur **P**aradisi porta per euam
 clausa est. z per **M**ariā virginem
 itez patefacta est. igit. zc. **T**ertio vt v̄i
 eas p̄phetie adimpleret. **E**lale. 7. **E**cce
 virgo concipiet z pariet filiū **S**ciendum
 etiā qz circa hūc articulū origenes era
 uit qui dixit: qz **C**hris⁹ ad hoc natus est

z ad hoc venit. vt non soluz saluaret ho
 mines: sed etiā demones i finemūdi. **H**
 aut est contradictū **C**hristi. **M**ath. xxv
Ite maledicti in ignē eternū qui para
 tus est diabolo z angelis eius **A**d remo
 uendum hunc errorem patres sancti ad
 diderūt in simbolo qd canit in missa.
Qui p̄t nos hoīes z p̄t n̄ram salutē:
 z non p̄t demones.

De quarto articulo.

Passus sub pontio pylato: cruci
 fixus mortuus et sepultus **I**te
 articulū fm **H**enricū de firma.
 posuit beatus andreas. **Q**ui quidē arti
 culus necessarius est ad salutē **N**ā sicut
 debemus credere incarnationem filij:
 ita necessariū est credere passionē z moz
 tem eius. **Q**z fm **G**regorū. **N**ihil nob
 nasci p̄fuit: nisi redemi. p̄fuisset. **I**n q̄ q/
 dem articulo beatus andreas describit
 quoz creditas p̄itates. **P**rima est d̄ xpi
 passione. put **C**hristus anteqz fuit cruci
 fixus passus est. scz flagellatus. illusus.
 cōspurus. alapis cesus. velatus face co
 laphizatus. z spinis coronat⁹. **E**t hoc
 notat cū dicitur. passus sub pontio py
 lato. **S**cda est de **C**hristi crucifixione.
Tercia de **C**hristi morte. **Q**uarta de se
 pultura. **E**t quidem ille veritates sunt
 distincte. **P**robat. qz hora matutiali fie
 it passus vsqz ad t̄ciam. z hora sexta cru
 cifixus. z hora nona mortu⁹. z hora ve
 spertina sepult⁹. **I**te aduertendū cir
 ca passionem **C**hristi. **P**rimo quis patit⁹
Respondeo dei filius summe bon⁹ **S**e
 cundo quid z qualia patit⁹. **R**espōdeo
 patitur in rebus exterioribz spoliatiōem
 quia nudus pependit nec haustu aque
 habuit. **I**n corpore amarissimam affli
 ctionem. **Q**uia a planta pedis vsqz ad
 verticē nō fuit in eo sanitas. **I**n aīa ma
 ximam tristitiam. **U**nde dixit. **T**ristis
 est anima mea vsqz ad mortem. **T**ertio
 a quibz patit⁹. **R**espondeo a p̄ncipibus
 sacerdotum z ministris et popularibus
 z a iudeis z gentilibus: ps. **Q**uare fre
 I 2

De simbolo

muerunt gētes: et populi meditati sunt inania. **A**stiterunt. et **Q**uarto quare patitur. **R**ūdeo propter peccata nostra et salutem nostrā. **E**sa. 53. Propter zelus populi mei percussi eum. **Q**uito quid coegit eum. **R**espōdeo maxima charitas. **A**poē. 1. **D**ilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. **R**omañ. 5. **C**ommēdat deus suam charitatem in nob. quoniam cum inimici essemus christus pro nobis passus est: et mortuus iustus pro iniustis. **P**assus sub pontio pilato. **N**otandum quod christus passus est sub vno pilato: nunc autem in membris suis patitur a multis pilatis. **M**at. 25. **N**ō vni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis. **E**t ideo charissime: si iniuriose pateris a iudice iniquo: noli murmurare. **S**ed memento dñm ih̄m christum passum sub pontio pilato. **I**tem si subditus es: et habes prelatum corruptum et prementem te contra iusticiam: sis patiens quia ipse est tuus pilatus. **S**i mulier es: et habes virum furiosum te percutientem: sis patiens: quia ipse est tuus pylatus. **S**i seruus es. et habes dñm impium et crudelē te molestantē. nō mireris. quia ipse est tuus pylatus. et sic d̄ alijs. **E**t oēs isti p̄dicti debēt esse patientes. quia per his tribulationibus habituri sūt magnū p̄miū in celo. **M**at. 5. **B**ei estis cum maledixerint vobis homines et persecuti vos fuerint: et dixerint omne malū aduersū vos: mēntes propter me. **G**audete et exultate quoniam merces vestra copiosa est in celis. **I**tem sciendum quod pontius est cognomen ab insula p̄nti nominatum: h̄ pylatus est p̄ntius. et erat gentilis et indignus pane. quia s̄m Aug. **P**ecator non est dignus pane quo vescatur. **A** quo malo homine christus ad mortem sententiat et iudicatur. **I**tem sciendum quod **V**incētius in speculo historiali dicit quod pylatus accusatus est in multis a vitellio preside syrie. **E**t primo de morte omnium innocen-
tium quos occiderat. et quod imagines gentium ponebat in templo. **I**tem quod pecuniam positam in corbonā redigebat in su-

os iustus: inde faciens aqueductum in domum suam. **P**ro his missus est in exilium et ibi in multas incidēs calamitates se propria manu interemit.

De quinto articulo:

Descendit ad inferna. **I**stius quintum articulum scribit beatus philippus apostolus. **C**irca quem articulum primo quiritur: quo tempore vel qua hora christus ad inferna descendit. **R**espōdeo s̄m **T**ho. quod statim quoniam anima christi fuit a corpore separata: tunc anima christi detratata vnita descendit ad limbum patrum: et mansit ibi ab hora mortis christi que fuit hora sexte ferie nona usque ad horam resurrectionis. et hoc fuit tempus quadraginta horarum. **Q**uia diluculo diei dominice surrexit. et in eadem hora resurrectionis eduxit eos de limbo. **I**tem sciendum quod anima christi separata fuit a corpore. **E**t deitas mansit cum anima ad infernum descendente. et etiā cum corpore in sepulchro iacente. **I**tem sciendum quod ante christi passionem fuerunt quatuor receptacula animarum. **P**rimus locus fuit infernus damnatorum in quo est pena sensus et pena damni. i. carentia visionis dei. **A**c etiam ibi sunt tenebre exteriores et interior. i. carentia gratie: et carentia glorie. **A**d hunc locum christus non descendit. nec ab illo aliquem liberauit. **R**ō quia christi passio nulli p̄dest: nisi sit eius membrum vel fiat per conuersionem. **S**ed illi in inferno non fuerunt membra christi. nec poterant fieri: quia fuerunt extra statum mercedi: quia nec in illo loco est redemptio: nec pro eis est orandum. **U**nde beatus **A**ug. **S**i scirem patrem meum in inferno: nō possem orare pro eo quod per diabolo. **S**ecundus locus est limbus puerorum. id est illorum infantium in peccato originali decedentium. **Q**ui limbus est super infernum et ibi est pena damni. i. carentia visionis diuine. et nō pena sensus. i. sensibilis pena nō est ibi. **E**t isti ibi tenebre exteriores et interiores. i. carentia gratie et glorie. **A**d illum locum christus

etiā non descēdit nec ab eo aliquē etiam liberavit. Ratio huius: quia illi puuli nō fuerūt capaces grē xpi. nec satisfactio chri poterat illis suffragari neq; ad eos extēdi. Quod ad illos solū extendit q̄ ei membra efficiunt p̄ fidem: vel aliq̄ fidei sacramentum. Sed neutri illi poterant habere. Tertius locus est purgatorius et est sup̄ lymbū puerorū: ubi est pena dāni et sensus ad tps̄ determinatū et finitum. Et sunt ibi tān̄ tenebre exteriores quia gram habent. Ibi est ignis corporalis in quo aīe illoꝝ qui in hac vita penitentiam suam non impleuerūt affligunt vlt̄ q; ad satisfactōem condignā. Querit̄. Vt illi qui fuerunt in purgatorio liberati sint. quādo chris̄ descēdit ad lymbū patrum. Respondeo q̄ non: sed solū illi q̄ tunc purgati fuerunt sufficienter. vlt̄ mernerūt q̄ illo tpe. s. i. descēsu xpi liberari debuissent. Rō ē q; passio chri nō habuit t̄palē virtutē et trāsitoria: sed sempiternā. Sed pena purgatorij est trāsitoria et t̄palis. et ideo q̄ fuerūt tales quales nūc sunt qui in purgatorio detinentur: non fuerunt a purgatorio liberati p̄ descensum xpi ad inferos. Sed solū illi qui tunc purgati fuerunt vel alias hoc meruerunt q̄ tpe descensus chri libera / ri deberent. Quartus loc⁹ et sup̄m⁹ est lymb⁹ sanctorū patrū ubi fuit pena dāni id est carētia visionis diuine et non pena sensus. Et erant ibi pene exteriores sed non interiores. q; oēs isti in gratia fuerūt. Et ad istū chris̄ descēdit et fregit. et sc̄os patres inde eduxit. Ex isto articulo habemus duo documēta. Prīmū q̄ debemus habere spem de dō. quia si illos qui fuerunt in lymbū visitauit: quilibet nostrū potest confidere q̄ nos in tribulationibus nostris non derelinquet. ps̄. Cum ip̄o sum in tribulatione: eripiam eum: et glorificabo eum. Secundū do cumētū est q̄ debem⁹ animab⁹ p̄ximorū nostrorū subuenire. Si em̄ xps̄ descēdit ad inferos: vt suos liberaret. Et nos ex

emplo chri debem⁹ subuenire aiab⁹ per suffragia. Vñ ip̄i clamāt ad nos. Job 19. Misere mei mei misere mei: saltez vos amici mei.

De sexto articulo.

Uerba die resurrexit a mortuis. Hunc sextum articulum descripsit sanctus thomas apostolus et conuenienter scripsit istum articulum quia i eo prius dubitauerat: et d̄ eo plenē certificatus fuit. sicut habetur Jo 1 annis. xx. vbi chris̄ dicit thome: Infer digitum tuum huc et vide manus meas. et affer manum tuam et mitte in lacus meum: et noli esse incredulus: sed fidelis. Unde sanctus thomas in tertia parte. q. 54. ar. 4. dicit q̄ sanctus thomas apostolus nō solum vidit vulnera chris̄ti: sed etiam tetigit. T̄re notā dūz fm̄ Henricū de firmaria. Sicut necessariū est nobis credere q̄ chris̄ mortuus fuit: ita necessariū est nobis credere q̄ resurrexit: q; hoc valet ad subleuatōem spei nostre. quia membris datur spes a consideratione capitis. Quia si chris̄ resurrexit: et nos resurgemus. Surrexat autem resurrectione perfecta q̄ est ad vitam immortalē. Rhoma. 6. Chis̄ resurgēs ex mortuis iā nō morit̄.

De septimo articulo.

Descēdit ad celos. sedet ad dexterā dei patris omnipotentis. Hunc articulū posuit beatus bartholomeus. Et necessariū est credere q̄ chris̄tus quadragesima die celos ascendit. Quia sicut credimus passionem et resurrectionem sic et ascensionem. quia passio accendit nos ad charitatem. resurrectio erigit ad finem. ascensio eleuat ad spem. Vbi considerandum est in isto articulo magnitudo virtutis dei. q; ascēdit in forma hūana cum corpore et anima. et cum vtraq; natura diuina et humana scilicet de monte oliueti qui distat a hierusalem per mille passus. et p̄ntib⁹ apostolis. et cū beatissima virgine maria. et alijs mulie

De symbolo

hibus q̄ secute eum fuerunt a galilea. Et cū septuagintaduob̄ discipulis Et verisimile est q̄ non solum iam dicti p̄ntes fuerunt in monte oliueti: h̄ etiā multī alij discipuli christi occulti p̄pter metū iudeoz. vt nicodem⁹. gamaliel. Joseph ab aromathia. et p̄siles venerūt in processione cū apl̄is aut alio mō ad mōtes oliueti vt viderēt ch̄m dñm suum ascendere in celum. Dicit enim magister hystoriaz q̄ factō prandio in die ascensionis cōgregauerunt se in monte syon xp̄i discipuli et exierunt cū processione in montem oliueti vt viderent christum ascendere cum potentia magna. Ir̄ sciendum q̄ christus ascendit gaudēt fm̄ illud. ps̄. Ascendit deus in iubilatio: nec ipse solus gaudebat: sed et ip̄i om̄es qui fuerunt presentes. Similiter angeliz omnes anime que ab eo de lyngo liberate fuerunt. videlicet sanctorū patrum p̄phetarū patriarcharū: sanctorū innocentium. sancti Joannis baptiste. et illorū iustorum qui fuerunt mortui: vel purgati a resurrectione christi vsq; ad ascensionem eius. he anime singule cum christo ascenderunt et fuerunt in maxima iubilatio. Et hoc voluit signare: ps̄. Ascendens in altum captiuaz duxit captiuitates. id est illos qui fuerunt captiui i lyngo inferni. Sedit ad dexteram dei. Ubi sciendum q̄ christus dicitur sedere ad dexterā dei omnipotentis. quia simul habet cum patre gl̄iam diuinitatis. beatitudinem et iudiciariaz potestatem. Quia fm̄ Joannē damascenum. Per dexteram intelligitur gl̄ia diuinitatis. Sed fm̄ Auḡ. Per dexteram beatitudo patris et iudiciaria potestas intelligitur. Nam fm̄ naturam diuinam christus cum patre habet om̄ia p̄dicta equaliter in eadem maiestate. qz nullus gradus est in diuinis personis. videlicet q̄ vna p̄sona esset dignior alia quia sunt per om̄ia equales et omnino que p̄fecte atq; digne. Christus p̄ fm̄

humanam naturam et fm̄ q̄ homo dicitur sedere ad dexteram patris. id est in portionibus bonis p̄ omnibus alijs sanctis. Transcendit enim corpus christi sua dignitate. put est vn̄itum deitati n̄ solum omnem creaturam corpalem sed etiam sp̄ialem p̄ter animam suam. Ido merito debet ei locus altissimus et nobilissimus. Ido dicit Greg⁹. i omel. ascensionis. qui fecit om̄ia sup̄ oia virtute sua ferebat.

De octauo articulo

Inde v̄turus est iudicāe viuos et mortuos. Istum articulum scribit b̄tus Bartheus. et merito quilibet christianus tenet credere futurum iudicium. quia est articulus fidei. Circa quē articulum querit primo d̄ loco iudicij. Respondet q̄ locus extremi iudicij est vallis iosaphat. Unde Joelis 3. Adducā oēs gētes in vallē iosaphat vbi disceptabo cū eis. nō tamē putādū est q̄ christus ad vallem descendat. et q̄ oēs iudicādos vallē illa recipiat. Sed christus erit i aere in loco eminenti vt ab omnib; possit videri. Et circa eū erit sancti arcū quaz. et maligni erunt in terra vndiq; circa locū iudicij. Secūdo queritur: cū quib; christus veniet ad locū iudicij: vel ad iudicium. Respondet q̄ cū angelz sanctis suis qui tunc erunt in celo: Unde Mat. 25. Cum venierit filius hois i maiestate sua: et oēs āgl̄i ei⁹ cū eo Tertio querit. an fiet citatio. Respondet q̄ sic. et hec fiet p̄ vocem tube q̄ in aduentu iudicis ab omnib; audiet. Job. 1. Venit hora in q̄ oēs q̄ i monumentis sūt audient vocem filij dei. Et dicit magister i quarto sentētiarū dist. 44 q̄ vox ista erit xp̄i vel alicui⁹ angli. vt plurimū angeloz q̄ ab omnib; audiet. et virtute eius mortui d̄ monumentis excitabūtur. Er̄t em̄ signū valde euidēs et manifestū Et ideo vox illa dicitur tuba p̄pter hoc

hic articulo v̄turus est iudicāe viuos et mortuos. Et dicitur tuba p̄pter hoc

q̄ erit valde apta. Et dicitur nouissima. q̄ post illā nō erit alia. **Uñ** Apl's. i. **Coz** i. **Canet** em̄ tuba: & mortui resurget in corrupti. Quā horribiliter autē hec tuba sonet **Hieron.** inuicē cū dicit. **Cū** dormiēdo siue vigilo siue aliqd fecero: sp̄ illa vox nouissime tube sonat in aurib' meis **Sur** gite mortui & venite ad iudiciū **Hec** vox ut dicit **Chryso.** audiet in celo. **Et tūc** videbunt filii hominū sicut ait **Lucas** venientem in nubib' celi. **Illu** veniet **ioannes** baptista cū oib' p̄phetis & patriarchis. **Iani** tor celi petrus cū oib' apl's & euāgelistis. **Stephanus** cū oib' q̄ suū inuocētē sanguinē fuderūt p̄ dñō. **Nicola** & **mar** tinus cū oib' p̄fessorib'. **Katherina** cū oib' virgib'. **Elizabeth** cū oib' viduis. **Anna** cū oib' cōiugatis. **Regia** celi cū oib' sacerdotib' & religiosis. qui vsq; ad mortē in ei' obsequio p̄māserūt **Itē** vox hui' tube audiet in inferno: ut ait **Chry** so. **Et tūc** lucifer: sathanas asmodens. beelzebub veniet cū oim̄ exercitū inferno: rū. **Itē** audiet vox tube p̄ totū mūdum ab oriente vsq; ad occidentē. & resurget omnes parit̄ quoz corpora in trāa quieuerūt. **Veniet** illuc **Layn.** q̄ p̄riū frēm suū occidit cū oib' homicidiis. **Judas** cum oib' traditorib'. **Pylatus** cū oib' iniquis iudicib'. **Lamech** cū oib' adulter'. **Ana** nias & **zaphira** cū oib' monachis p̄rietariis. **Athalia** cū puerorū necatricibus **Et** p̄cedet q̄ bona fecerūt in vitā et̄nam. **Qui** p̄o mala egerūt. in supplicū et̄nuz. **Q̄** **Itē** sciēdū q̄ iste articulus debz nobis incutere timorem magnum. quia d̄ omnibus reddituri sumus districtā ratiōnem. **Ecclesiast.** 12. **Cuncta** que sūnt adducet dominus ad iudiciū. **Nam** reddituri sumus ratiōem de omnibus cogitationibus nostris. **Unde** beatus **Gregorius.** Sic deus cogitationes vnus cuiusq; considerat. et cunctos gressus dinumerat. ut nec minutissime cogitationes que apud nos vsu viluerunt eius iudicio indiscussa remaneant. **Sal**

piētie. i. **In** cogitationibus impij inē rogatio erit. **Itē** d̄ omnibus verbis **Mathei.** 12. **De** omni verbo ocioso qd locuti fuerint homines. &c. **Itē** de oim̄ bus operibus nostris que gessimus in corpore. scz de oim̄ gressu. visu. tactu. auditu. & sic de alijs. **Apostolus.** **Omn** es nos manifestari oportet ante tribunū christi: ut referat vnusquisq; prouegesserat in corpore suo: siue bonum: siue malum. **Itē** de rebus temporalibus quomodo lucratus es. quomodo posse disti: quomodo expendisti. **Itē** quilibet de officio & artificio suo. scilicet faber futor. sartor. pistoz. et sic de alijs. **Simē** liter officiales sicut magister ciuiū. & sic de alijs. **Itē** quilibet de suo statu: siue in statu matrimoniali: siue viduali. siue in statu virginitatis. & sic de alijs.

De nono articulo:

Q̄ **Redo** in sp̄ sanctum. **Expe** ditis articulis specialiter respiciētibus personas patris et filij: nunc accedendum est ad eos qui et̄iam in trinitate respiciunt personam. videlicet sp̄ sancti. **Et** istum articulum describit **Jacobus** minor frater **symonis** & **iude**. **Et** merito. quia quilibet christianus tenetur credere hunc articulum. **Quia** sicut necessarium est ad salutē credere in patrem et in filium: ita et in sp̄ sanctum. quia ipse est per omnia patris filio equalis quia est eiusdem essentie cum patre & filio. **Ergo** de necessitate salutis tenetur quilibet christianus credere q̄ sp̄ sanctus procedit a patre & filio. **In** hoc greci errant q̄ dicunt q̄ solum a patre procedit. et non a filio quod est falsum et contra fidē. **Unde** canitur in simbolo **Qui** ex patre filioq; procedit. **Unde** etiam ab apostolo sp̄ filij nuncupatur. **Galat.** 4. **Dū** sit deus sp̄ filij sui in corda vestra. sic ergo est sp̄ filij. vnq; est a filio. **Et**

tra planum est q̄ p̄cedit ab eo. Itē scī endum q̄ sp̄s sanctus ab omnib; est de siderandus. Quia per ip̄m uiuificamur Joannis. 6. Sp̄s est qui uiuificat. nā qui caret sp̄s sancto: mortuus est. nā sic sp̄s rationalis necessarius est corpori ut illud uiuificet. Si enim auferat sp̄s ritus in puluerem reuertitur. Eodē mō sp̄s sanctus se habet ad animam. Unde ps̄. Auferes sp̄m eorū & deficient. Itē necessarius est nobis sp̄s sanctus. quia nisi p̄ euz a malo liberamur: & bonū ope ramur. Unde Auḡ. in libro d̄ gratia. Desiderate auxiliū gratie qua sola oēs liberamur a malo. sine qua nullū p̄sus siue cogitando siue uolendo & amando si ue agendo facim; bonū.

De decimo articulo.

Sanctā ecclīaz catholicā. Hūc articulū descripsit b̄t̄s symō q̄ d̄t̄r̄ ē ch̄anane; frat̄ Jacobi mīnoris & p̄ sanguine; saluatoris. Sciēdū q̄ ille articul; sic intelligit̄. i. credo in sp̄ritum sanctum ecclīam catholicāz sanctificantem. Itē sciēdū q̄ ecclīa. i. congregatio fidelū & q̄libet hō i gr̄a existēs est mēbz ecclīe & xp̄s est caput. Unde Ephesi. 5. Ut est caput mulier; sic xp̄s est caput ecclīe. Et illi; corporis anima est sp̄s sanctus. quia sp̄s est qui uiuificat. Itē sciendum q̄ fides catholica ē vna quod patet ex hoc. quia omēs ch̄i anī p̄cedentes & sequentes vnam habuerūt & habebunt fidem. Ut dicit̄ l̄. ij. sententiāz. distin. 35. Nam p̄cedētes ch̄ristiani illa credebant futura que nos credim; p̄terita. v̄puta ip̄i credebant explicitē & implicitē filiū dei nascitūz passūz mortūz resurrectūz. celū ascēsurūz. hec oīa credim; iā facta sc̄z filiū dei icarnatū. passum. &c. Bern̄. Multi añ saluatoris aduētū dei oīp̄orētē timētes et diligētes sue salutis gratissimū p̄missorē credētes i p̄missione fidelē: sperātes certissimum redemptorem. in hac fide & expectatione saluati sunt. licet quando & q̄

li & quo ordine salus rep̄missa fuerit ignorarent. Igitur ecclīa dicit̄ vna ex tra quam nullus saluatur: & intra quam nullus damnatur. Hoc figuratū ē i archa noe in qua omnes qui fuerunt saluabantur: & omnes qui extra eā fuerunt submergebantur. Igitur periculosum est valde extra ecclīam esse. P̄sciēdit̄ autē quis ab ecclīa tripl̄r. Primo p̄ter q̄d̄cunq; p̄ccm mortale. q̄ licet peccatores sint de ecclīa quantum ad numerūz propter ch̄ristianitatis signaculum & caracterem: quem in baptismo consecuti sunt: tamen non sunt viui q̄ntum ad meritum. Secūdo p̄ heresim. Tertio p̄ excommunicatiōem. Qui in aliq; p̄dictorū sciēt̄ mortu; esset nō esset cū fidelib; seip̄tend;. nec esset p̄ eo orādū nec aliq; sacrificiū offerendum. **S**ecūdo ecclīa dicitur sancta. Hoc dicitur ad differētiā ecclīe malignatū q̄ nō ē sc̄ta: s̄ p̄ uersa. ps̄. Oīū ecclīaz malignatū. Sed ecclīa catholica est sancta & pura que quidem sanctitas attendit̄ ad similitudinē ecclīe materialis que cū p̄secrat̄ lauāz & iungit̄. Sic fideles loti sunt i virtute illius aque que exiit de latere ipsius christi. cuius virtute sc̄z passionis xp̄i baptismus & alia sacramenta virtutem habent. Itē fideles xp̄i iungunt̄ vnc̄tiōne sp̄iali. hec autē vnc̄tiō est sp̄s sancti gratia. Simile est de hoīe: sicut de aere. in die em̄ sp̄ est claritas nisi superueniat nebula: sicut anima hominis semper est gratia sp̄s sancti: nisi ipsam expellat p̄ immūdiā peccati. De dignat̄ ei sp̄s sanctus cū immūdiā habitare iuxta illud. Que communicatio luc̄ ad tenebras. Et dicitur sancta. q̄ de; eaz inhabitat. ps̄. Dñe domū tuāz decet sanctitudo. Ap̄ls. i. Col. ij. Nescitis quia templum dei estis. Luc. Templū dei i ter vos est. **T**ertio d̄r̄ catholica. i. vniuersalis. Primo q̄ntū ad locū. q̄ p̄ totū mundū predicat̄. Roman. i. Fides p̄a annūciat̄ in vniuersa t̄ra. ps̄. In oēm

terā exiit fontus eoz. Secūdo q̄ntuz
ad sexum. q̄ nullus abijcit siue sit iuue
nis siue senex. siue masculus. siue femia
Tertio quātū ad tps. quia oēs fideles
qui fuerūt a p̄ncipio abel iustiz qui vsq̄
ad finem mūdi erūt: hos continet ecclia
z durabit ip̄a etiam vsq̄ ad finē mundi
Quia regnū ecclie est firmissimum. ex
quo nō est subuersum p̄ tyrannos. s. ne
ronem. dyocletianū. arrium. iulianum
qui fortissime impugnaverūt eccliam.
z conati sunt eam exterminare. Sz q̄nto
pl̄ illos fideles martyrizauerūt: tāto pl̄
multiplicati sunt. sicut filij isrl̄ a pharao
ne oppressi plus fuerunt multiplicati:
Exo. i. Immo nec antichrist̄ p̄ualebit
adūsus eā. s. eā ex toto ext̄minādo. Uñ
mat. xxvij. Ecce ego vobiscū sum vsq̄
ad consummatōem seculi. sed post con
summatōem tunc remanebit in celo.
Sed iam ecclia sancta diuisa est i tres
Una est in mūdo. alia i purgatorio. ter
cia in celo. z hoc designatur in diuisione
hostie que in tres partes diuidit̄ i missis
sacerdotum.

De vndecimo articulo.

Sanctorum communione remis
sionem peccatorum. Hunc articu
lum s̄m Henricū de sirna. posu
it Judas radeus frater symonis z iaco
bi. Pro quo sciendum q̄ sanctorum com
munio est bonorum spūaliū p̄ sanctos acq̄
sitorum cōgregatio. Unde int̄ alia q̄ sunt
nobis credenda etiā specialit̄ est creden
da cōmunicatio sc̄torum in ecclia. Nā oēs
peccatores existentes sine peccato mor
tali participes sūt omnium bonorum q̄ fiunt
in ecclia per quodlibet mēbrum ecclie
Sicut si candela accendat̄ p̄ aliquo spe
cialiter: omnes qui cū illo sunt beneficiū
candele percipiunt: nisi in visu impediā
tur: scilicet obstaculo peccati mortal̄ q̄
obtenebrat intellectum z inficit affectū.
Juxta illō psal. Participem me fac de
us omnium timentium te. Ratio autē
quare communia sunt bona ecclie est

charitas z vnitas fidelium. quia charitas
nō querit que sua sunt. sed quod vtile ē
et bonum multis Ideo ip̄a est distribu
trix bonorum que fiunt in ecclia. Quō bonū
ecclie in singula membra corporis christi
misticā distribuā potest declarari p̄ tria
exempla. Primum est in homine: cuius ci
bus fuerit bene digestus dirigit̄ ad sin
gula membra sana. Secūduz exemplū
est in arboze in qua humor p̄ radicē at
tractus diuidit̄ p̄ singulos eius ramos
saltem nō aridos. Tertium exemplum
est in fonte emanāte q̄ diuiditur in mul
tos riuulos nō obstructos. Quā aut̄ ab
homine aliq̄d membrū v̄ ab arboze alī
q̄s ramus amputatur: ad illū nō mittit̄
tur nutrimentū. sic quādo ab ecclia ali
quis p̄scinditur p̄ heresim aut inobediē
tiam aut excommunicationem seu cha
ritatis amissionem. tūc priuatur sancto
rum cōmunionē z bonorum ecclie participā
tōe. Et hoc q̄libet christianorum debz ab
horere z fugere. quia sic absclusus est in
statu damnatōis z oīm bonorum ecclie p̄
uatus. Sūt aut̄ tria p̄sicia inter alia q̄
a sanctorum cōmunionē proueniūt. scz
indulgentia prelatorum. preces sancto
rum. z suffragia fidelium mortuorum.
Unde est sciendū q̄ indulgentie veniūt
de thesauro ecclie z sanctorum commu
nionē. Hūc thesaurum habent dispē
re plati ecclie plus z minus huic z istū
dando s̄m causam rōnabilem Quattu
or tamē requirunt̄ ad hoc q̄ indulgentie
valeant s̄m Tho. sup. iij. dist. xx. Duo
ex p̄dantis. z duo ex p̄suscipientis.
Ex p̄dantis requiritur auctoritas z cau
sa rōnabilis. scz vtilitas ecclesiastica Ex
p̄suscipientis etiam duo. s. vt sit contri
tus z p̄fessus z faciat illud p̄ quo indul
gentia est data. Quo ad sc̄dam partē
articuli. s. remissionē peccatorum est tenendū q̄
oē peccatū siue sit actuale siue originale in
ecclia p̄t remediarī z mederi. Nā p̄ bap
tismū tollit̄ oē peccatū in baptisato nō fictē
accedere. siue h̄ q̄ rite baptisat̄ sic adult̄

siue puulus Post baptismū at̄ q̄tēscāq̄
q̄s lapsus fuerit in pcc̄m siue sit mortale
siue veniale poterit p̄ verā p̄niam repa-
ri. Ergo firmiter quilibet credere debz
q̄ in ecclesia catholica est remissio omni-
um pcc̄orū. z in nulla alia secta. qz extra
ecclesiam non est sal^{us}. Et p̄tra istū articu-
lum faciunt hoīes despari: qui p̄t ma-
gnitudinēyl multitudinē pcc̄orū despe-
rant. qd̄ ē maximū pcc̄m. Un̄ Ihd̄. de
sum. ho. Desperatio ē pcc̄orū omni pcc̄o/
Un̄ etiā Aug⁹. sup iohem. De nemi-
ne desperādum ē: dum est in hac vita. so-
lum em̄ desperatōis crimē est qd̄ mede-
ri non p̄t. Ergo credere debem⁹ remissi-
onē pcc̄orū:

De duodecimo articulo.

Carnis resurrectionē z vitaz eter-
nam amen. Hunc articulū po-
nit beatus Barthias ap̄ls vbi
duo tāgit. Primo generalē resurrectōez
vbi dicit. carnis resurrectionem. Secū-
do et̄nā glām dicēs: vitā et̄naz. Circa
p̄mū norandum q̄ oēs hoīes simul re-
surgēt in nouissimo die. Un̄ Iohis. s.
Venit hora in q̄ oēs q̄ in monumentis
sūt audiet̄ vocē filij dei. z qui audierint
vīuet̄. Itē ap̄ls. i. ad Cor. iij. Oēs q̄
dem resurgemus. Un̄ credēdū est om̄i
christiano q̄ quilibet homo idem in nu-
mero resurget cū eodē corpe in quo iam
vīuit Un̄ Iob. iij. Rursum circūdabor
pelle mea: z in carne mea videbo deum
saluatorē meum quem vīsurus sum ego
īpez nō alius. Ad denorandū idēptita-
tem p̄t̄ij corp̄is. q̄uis em̄ corp⁹ in cinē-
rem et in puluerem redactum sit: tamen
oīa ista que spectāt ad cōplemētū corpo-
ris redibūt. z idem corpus resurget. Et
eadē aīa illius hoīs hoc idē corpus sibi
assumet. z ei p̄iūget. Hoc patz. qz si hō
qui meruit debeat p̄miari vt iustus ē: ne-
cessē est: vt idem corp⁹ z eadē aīa ī resur-
rectōe itēz p̄iūgant̄ que p̄iūs fuerunt
sūt p̄iūcta dū vīuerēt an̄ mortē. Nā si aīa
aliō corp⁹ assumēt̄: n̄ eēt resurrectio. sed

nouū corp̄is assumptio. Et hoc patz q̄
idem corpus in numero cuiuslibet electi
qd̄ nūc est grossum. mortale. corruptibi-
le. defectuosum. obscurū. passibile z gra-
ue: hoc erit in resurrectōe īmortale. sub-
tile. īcorruptibile sine defectu: z clarū. ī
passibile z agile Et dico notāter cuiusli-
bet electi. qz corpa reproboz erūt valde
passibilia grossa ponderosa z obscura.
S; q̄reret q̄s de etate resurgentū z q̄n-
titate. R̄ndetur: oēs in eadē etate resur-
gent. sicut x̄ps q̄ fuit. xxxij. annoz z q̄si
dimidiij. Sicut in eadē etate oēs resurge-
mus tā senes q̄ iuuenes. Et in illa q̄n-
titate stature resurget vnus q̄s q̄z quā tūc
habuit vel habuisset si ad talē etatē pue-
nit vel puenisset sine impedimēto sui sta-
tus Un̄ ap̄ls ad eph. iij. Donec occur-
ramus in virū p̄fectū in mēsurā etat⁹ ple-
nitudinē xp̄i **Q**uāti ad secū-
dam p̄tem istius articuli vbi dicit̄ vītam
eternā Sciendū q̄ qlibet homo debet
credere vītam eternā: q̄ vita īpe de⁹ est
Iohis. xij. Ego sum via veritas z vi-
ta. Et ideo anima que semp erit p̄iūcta
deo semp habebit vītam eternam. Et
nota q̄ vīta eterna omnibus bonis ab-
undat. Et ideo est finis omnīū desiderā-
orum nostrorum. nam in vīta eterna sen-
sus delectabitur. intellectus illuminabi-
tur. affectus quietabitur. appetitus sa-
tiabitur. Unde Augustin⁹ libro. ij. de
ciuitate dei. O chare illam vītam āple-
cti debuisti vbi est vita sine morte. lux
sine tenebris. iuuet⁹ sine senectute. pax
sine discordia. volūtas sine iniuria. reg-
num sine commutatōe. quia non amit-
titur. Unde Iohānis. xvi. Gaudium
vestrum nemo toller a vobis. Et taz ex-
cellens est illud gaudium: z tam multa
sunt ibi bona q̄ de singulis dicere q̄ ibi
erunt deficit humanus intellectus. nō
solum human⁹ s; et̄iaz angelicus: ap̄lo
attestāte. q̄ ait. i. Choz. ij. Qd̄ nec ocul⁹
vidit: nec aur⁹ audiuit: nec in cor homi-
nis ascendit q̄ p̄parauit deus his q̄ d̄li

gūt illū. **U**n̄ etiā ps. **Q**m̄ mille āni ān
oclos tuos sicut dies besterna q̄ p̄terit
Ad quā vitā nos p̄ducatur Iesus x̄ps ma
rie filius: q̄ sine fine viuit z regnat **A**mē

Incipit tractatus

de septem sacramentis.

Sacramēta sunt septē q̄ de
us instituit. z in q̄libet sa
cramēto dat̄ gr̄a digne re
cipienti ip̄m sacramentum

Querit̄ q̄ sunt sacramenta
nec̄itatis. **R**ūdeo fm̄ **R**ay. q̄ q̄nq̄. s.
baptism⁹. p̄firmatio. eucharistia. p̄ma.
et extrema vinctio. **E**t dicūtur nec̄itatis
q̄ sunt in p̄cepto. z tenet̄ q̄libet ad ea
susceptenda p̄ loco z tpe. **R**eliq̄ duo sūt
sacramenta volūtatis. s. ordo z matrimo
niū. **Q**uerit̄ vtrū sacramenta debeant
p̄ctōribus dari. **R**ūdeo fm̄ **R**aymun
dū p̄pter occulta p̄ctā nō p̄nt sacra
menta denegari alicui nisi p̄ āmonitōez se
tam in sp̄ali: vel publicā factā in gene
rali. vt p̄tz de p̄se. di. ij. c. phibeat. **E**x
stens aut̄ in p̄ctō mortali: siue occulto si
ue manifesto mortāl̄ peccat recipiēdo
vt p̄tz dist. xl. c. multa. z. xcv. c. illd. xi. q.
ij. c. audi. **S**ilr z ministrās sacramēta
in p̄ctō mortali peccat mortāl̄. **Q**ueri
tur. vtrū possint iterari sacramēta. **R**ū
deo tria sacramēta nō p̄nt iterari. s. bap
tism⁹ z p̄firmatio z ordo. q̄ in collatōe
cuiuslibet triū p̄dictōz imp̄m̄it̄ caract
aie. q̄ etiā p̄ mortē ab aia nō p̄t separi.
Un̄ si q̄s resuscitaret̄ nō esset baptisan
dus. nec p̄firmāndus. nec reordināndus.
Sec⁹ est d̄ q̄tuor alijs sacramētis **U**n̄
Hugo de scō vic. dr. **S**i lazarus p̄ re
suscitatōem voluisset resumpsisse vxores
suā: oportuisset q̄ d̄ nouo ztraxiss̄ **U**n̄
p̄ mortē soluit̄ m̄rimoniū. **S**ilr euchar
istia z p̄ma z extrema vinctio reiterant̄

De p̄mo sacramēto. s. baptismi **A**
Baptismus est p̄mū sacramentū z
bianua oim sacramētoz. z etiā est

fundamentū oim sacramētoz. quia nul
lū cōfert̄ aī ip̄m in ecclia aliq̄d sacramē
toz. **Q**uerit̄ quis sit effectus cathedra
mi. **R**espōdeo fm̄ **T**ho. in. iij. dist. vi.
q̄ exorcismus habet effectū in corpore z
in aia. quia minuit̄ p̄tatem demonis ne
possit tantū in hoīe sicut p̄us. ne bap
tism⁹ z alia bona impediatur. **S**ed p̄dic
ta potestas demōis total̄ in baptismō
tollit̄ **S**icut pharo p̄us flagellatus est
p̄plo nō egresso de egypto. z postea po
pulo egresso total̄ i mari rubro **Q**uod
est figura baptismi d̄ submersus. **Q**ue
rit̄. vtz om̄es teneant̄ ad baptismū. **R**e
spōdeo fm̄ **T**ho. in. iij. dist. vi. **Q**uilibet
tenet̄ etiā sanctificatus in vtero p̄
ter tres rōes. **P**rimo q̄dem p̄pter acq̄rē
dum caractere quo adunet̄ p̄plo dei. et
quasi deputet̄ ad p̄cipiēda diuina sacra
mēta. **S**ecdo vt p̄ baptismi susceptōem
passionē xp̄i corporaliter cōformet̄ **T**er
tio p̄pter bonū obediētie. q̄ p̄ceptū de
baptismo oibz datum est. **J**oh̄is. iij.
Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aqua z c. **Q**ue
rit̄ vtrum baptismus aque possit in ali
quo suppleri. **R**espōdeo fm̄ **P**etrus de
tharentasia fm̄ cōem legem nō p̄t in
puulis suppleri: cum nō possint habere
vsum liberi arbitrii. **S**ed si p̄ christo oc
ciderētur: p̄ie credit̄ q̄ saluarent̄ sine ba
ptismo aque. **I**n adultis aut̄ p̄t suppleri
p̄ baptismum flammis siue contritiōis
et p̄ baptismum sanguinis. id est marty
rii. **E**t hoc intellige quādo est articulus
necessitatis. **Q**ueritur vtrum puer in
vtero existens possit baptisari. **R**espō
deo fm̄ **T**hōmā vbi supra: nō potest.
quia talis deo notus est. non ecclie. nec
subiici potest operatōi ministrorum ec
clesie. **U**nde **A**ugustinus dicit. q̄ sicut
qui non vixit nō potest mori. ita qui na
tus nō fuerit nō potest renasci. **N**ō de
bet autē mater sc̄ndi vt puer possit na
sci et baptisari **Q**uia fm̄ ip̄sum nō sunt
facienda mala vt euentiant bona. debet
tamen ip̄a mater sc̄ndi si iam defuncta

*quod sanctifica
tus in vtero
cū sit baptiza
ndus.*